РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

УДК 271.2-747:348]:322(477)
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.4.1

Бондаренко Віктор Дмитрович,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри культурології, богослов'я та релігієзнавства
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
orcid.org/0000-0003-4251-3448
v.d.bondarenko@udu.edu.ua

ЯКІСТЬ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖПРАВОСЛАВНИХ ПРОТИРІЧ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Найскладнішою проблемою релігійного життя у сучасній Україні було і залишається розділення православних церков. Це питання не було зняте з отриманням Томосу про автокефалію Православної Церкви України у січні 2019 року, оскільки робота з об'єднання православних України в одну церкву на Об'єднавчому соборі 15 грудня 2018 була виконана неякісно. Без якісного виконання цієї роботи справа не буде просуватись уперед. Це повинна усвідомлювати українська влада, українські церкви, громадянське суспільство нашої країни, ЗМІ, вчені та всі інші, кому не байдужа доля нашої Батьківщини. При цьому слід пам'ятати, що цього завдання крім нас не виконає ніхто. Автор цієї статті пропонує своє бачення розв'язання міжправославних розбіжностей у сучасній Україні.

У першу чергу слід було б не припиняти роботу над нормативно-правовими документами, покликаними подолати наявні міжправославні протиріччя. Документи, що регламентують цю роботу мали б ураховувати зміни, що відбуваються в обох церквах і, особливо, в Українській православній церкві, яка поволі виходить із духовної залежності «русского мира» і українізується. У зв'язку з цим, законодавцеві слід було б подумати над створенням механізму залучення частини духовенства УПЦ до виконання капеланських функцій в армії, поліції, місцях позбавлення волі тощо. На наше переконання необхідно також скорегувати наявну модель зміни юрисдикційної приналежності громад УПЦ, що безумовно позитивно вплинуло б на зближення двох церков на парафіяльному рівні, та суттєво запобігло силовому розв'язанню проблем, пов'язаних з володінням храмами. Суттєвого розвитку вимагає ідея імплементації почергових богослужінь громад обох церков в одному храмі. Потребує також негайної розробки закон «Про альтернативну (невійськову) службу», механізми якого слід було б запустити ще до бронювання священства від військової служби.

Проведення цієї роботи сприятиме утворенню в Україні єдиної православної церкви, а відтак і зміцненню миру і злагоди в нашому суспільстві.

Над вивченням означеної проблеми працювали Бондаренко В.Д., Колодний А.М., Кралюк П.М., Саган О.Н., Смирнов А.І., Филипович Л.О., Чорноморець Ю.П. та ін.

Ключові слова: нормативно-правова база врегулювання міжправославного конфлікту, Державна служба України з етнополітики та свободи совісті та її роль у врегулюванні конфлікту, повторне проведення Об'єднавчого собору, завершення конфлікту між ПЦУ та УПЦ, почергові богослужіння.

© Бондаренко В. Д., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

ISSN 2786-7242 (Print), ISSN 2786-7250 (Online)

Bondarenko Viktor,
Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Head of the Department of Cultural Studies, Theology and Religious Studies
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
orcid.org/0000-0003-4251-3448
v.d.bondarenko@udu.edu.ua

THE QUALITY OF LEGISLATIVE FRAMEWORK AND STATE ACTIONS IN REGULATING INTER-ORTHODOX CONFLICTS IN CONTEMPORARY UKRAINE

The most serious challenge to religious life in contemporary Ukraine has been, and continues to be, the division among Orthodox churches. This problem was not resolved by the granting of the tomos of autocephaly to the Orthodox Church of Ukraine in January 2019, because the effort to unite Ukrainian Orthodoxy into a single church at the Unification Council of 15 December 2018 was carried out inadequately. Without a thorough and well-executed unification process, progress will not be possible. This reality must be recognized by the Ukrainian authorities, the churches, civil society, the media, scholars, and all who care about the fate of our country. It must also be remembered that no one else will accomplish this task on our behalf. In this article, the author presents their own vision for resolving inter- Orthodox divisions in contemporary Ukraine.

First and foremost, work on regulatory and legal documents aimed a overcoming

existing inter-Orthodox contradictions should not be discontinued. The document governing this work should take into account the changes taking place in both churches and, especially, in the Ukrainian Orthodox Church, which is gradually emerging from the spiritual dependence of the "russian world" and undergoing Ukrainization. In this regard, legislators should consider creating a mechanism for involving part of the clergy of the Ukrainian Orthodox Church in the performance of chaplaincy functions in the army, police, penitentiary institutions, and similar settings. In our view, it is also necessary to adjust the existing model for changing the jurisdictional affiliation of UOC communities, which would undoubtedly have a positive impact on bringing the two churches closer at the parish level and would significantly prevent the use of force in resolving problems related to church property ownership. The idea of implementing alternating worship services of communities from both churches within the same church building also requires substantial development. The law "On Alternative (Non-Military) Service" likewise requires immediate drafting, and its mechanisms should be put into operation even before clergy are granted exemptions from military service.

The implementation of these measures will contribute to the formation of a single Orthodox Church in Ukraine and, consequently, to the strengthening of peace and harmony in our society.

The study of this problem has been undertaken by V. D. Bondarenko, A. M. Kolodnyi, P. M. Kraliuk, O. N. Sagan, A. I. Smyrnov, L. O. Fylypovych, Y. P. Chornomorets, and others.

Key words: regulatory and legal framework for the settlement of the inter-Orthodox conflict, the State Service of Ukraine for Ethnic Policy and Freedom of Conscience and its role in conflict resolution, reconvening the Unification Council, completion of the conflict between the OCU and the UOC, alternating worship services.

Вступ. Важливість розв'язання міжправославних протиріч в Україні для нормалізації тут релігійного життя, а відтак і для стабільного розвитку нашого суспільства та зміцнення позицій православних церков України у світі є аксіоматичною. В конфлікті, що триває близько сорока років намітилися тенденції, що можуть привести до розв'язання наявних тут розбіжностей. Наша держава і суспільство повинні були б підтримати ці позитивні зміни. Спільні зусилля українських православних церков, дружніх православних духовно-релігійних центрів світу, Української держави та громадянського суспільства мали б привести до єдності православних в Україні. Пошуки ефективних шляхів розв'язання цих проблем і складають актуальність даної статті.

Аналіз досліджень та публікацій. Останнім часом з'явилося чимало досліджень даної проблематики, що зайвий раз підтверджує її актуальність. З друкованими працями та в соціальних мережах неодноразово виступали архимандрит Кирило Говорун, А.В. Юраш, митрополити Євстратій Зоря, Климент Вечеря, Антоній Паканич, Олександр Драбинко, Ю.Є. Решетніков, О.Н. Саган та інші. Нині настав час обрати шлях для практичного розв'язання проблеми з обов'язковим урахуванням позицій народних

депутатів М.Л. Княжицького, Р.М. Павленка та В.О. Дубіля.

Метою статті є на основі вже наявних напрацювань запропонувати авторське бачення шляхів розв'язання міжправославних проблем в Україні та утворення тут єдиної Православної Церкви в Україні шляхом удосконалення відповідної нормативно-правової бази та суттєвого покращення роботи органів державної влади, відповідальних за державну політику в галузі діяльності релігійних організацій та захисту національних інтересів України.

Виклад основного матеріалу. Нинішній конфлікт між православними в Україні триває з кінця 80-х років минулого століття. Глибинним приводом до його виникнення та довготривалого перебігу став одвічний спротив православних українців імперській позиції Москви та Російської православної церкви, що намагалися тримати Україну та її православну церкву у покорі Росії та її основній духовній потузі – РПЦ.

Для України це означало гальмування становлення її ідентичності та відсутність у суспільстві громадської злагоди та миру. Оперативним приводом для прояву цих явищ у період новітньої історії нашого народу стало відродження після більш як сорокарічного періоду підпільного існування Української греко-католицької церкви та організаційне оформлення відродження автокефалістських настроїв у православному середовищі України у формі утворення в Києві оргкомітету з питань відродження Української автокефальної православної церкви у лютому 1989 року, а згодом і виходу частини православних парафій Галичини з під омофору Московського патріарха і переходу їх до Вселенської патріархії.

Ці два етапи активного духовно-національного пробудження не випадково збіглись в часі, адже вони являли собою дві сторони єдиного процесу, що був частиною становлення національної самосвідомості та народження незалежної Української держави що постала у 1991 році. Процеси, які протікали в релігійному середовищі України мали як позитивний бік, так і окремі негативні наслідки. Вони тягли за собою досить стійку конфліктогенність в усьому українському суспільстві, гальмування процесів становлення нашої держави та громадянського суспільства в Україні, нескінченні церковні розколи та суспільну нестабільність. Очевидно, що після трьохсот з гаком років насилля імперської влади, яку являла собою Росія та її церква, Україна та її духовне життя не могли швидко звільнитися з їхніх оманливих політичних і духовних пут. Ця боротьба українців потребувала грандіозних зусиль і великої крові, що лилася увесь цей довготривалий історичний період довжиною у кілька століть і завершується сучасною війною Росії проти України, що з небаченою жорстокістю забирає сотні тисяч життів кращих синів і дочок нашого народу.

В царині правильної організації церковного життя за ці часи вже багато чого зроблено: продовжує своє існування і розвивається Українська греко-католицька церква, а православні в Україні упродовж XX–XXI століть пережили три чітко окреслені спроби відновлення автокефалії своєї церкви – у 20-х роках минулого століття, у роки Другої світлової війни та з 90-х років XX століття. Аж доки у 2018–2019 рр. не отримали з рук Вселенського патріарха Варфоломія Томос про автокефалію православних в Україні.

Щоправда такі грандіозні перетворення не пройшли без ускладнень і не можуть вважатися завершеними. В українському суспільстві продовжують діяти сили, що намагаються противитися духовному і політичному звільненню нашого народу (Говорун К., 2019). З метою знаходження розв'язок проблемних питань в діяльності православних церков в Україні та зміцнення їх автокефального статусу, упродовж останніх трьох років (2022–2025 рр.) кафедра культурології, богослов'я та релігієзнавства Українського державного університету імені Михайла Драгоманова виконувала державну тему, пов'язану з пошуком оптимальних шляхів розв'язання наявних у православному середовищі нашої країни проблем, що заважають нам рухатися вперед. Ми намагалися осмислити процеси, що відбувалися в ці роки у православному середовищі країни та світу і запропонувати державним органам модель їхнього розв'язання (Sagan, O. N., Bondarenko, V. D., & Yanauer, M. M. 2024).

Своєрідним підсумком цієї роботи стало проведення у грудні 2025 року в університеті Круглого столу за участі науковців, політиків та церковних діячів двох церков – Української православної церкви та Православної церкви

України з назвою, що повторює назву цієї статті. Цей захід викликав чимало відгуків. На нього, зокрема, відреагував один з очільників ПЦУ митрополит Білоцерківський Євстратій Зоря та видання афілійовані з УПЦ, такі як Союз православних журналістів, Raskolamnet, «Денис у мікрофона» та інші.

Учасники Круглого столу висловили бажання утворити відповідну громадську організацію, яка б продовжила працювати над питаннями, піднятими у процесі дискусії 18 грудня 2025 року в нашому університеті, одночасно визначившись із місцем продовження подальшої роботи. Таке місце люб'язно запропонував митрополит ПЦУ Олександр Драбинко. Ним стало приміщення музею митрополита Володимира Сабодана, розташованого у комплексі Свято-Преображенського собору, що на Теремках у Києві. З його пропозицією погодилися як організатори Круглого столу, так і представницька делегація УПЦ, в особі митрополитів Климента Вечері і Августина Маркевича та архієпископа Сільвестра Стойчева.

Зупинимося на змісті дискусії учасників Круглого столу та висновках до яких дійшли розробники державної теми, що вивчалася впродовж трьох років (професори В. Бондаренко, О. Саган, Ю. Чорноморець та інші учасники цієї роботи).

Щодо законодавчої та іншої нормативної бази, покликаної врегулювати міжправославні протиріччя, то на майбутнє її творці, у першу чергу, повинні враховувати динаміку розвитку релігійного середовища. До прикладу нагадаємо, що ще у 2018 р. законодавчо було заборонено залучати до капеланської діяльності представників УПЦ. За останні сім років ситуація значною мірою змінилася. Ця Церква суттєво очистилася від колаборанства, прибічників «русского мира» і т. ін., а їм так і продовжують забороняти брати участь у капеланській роботі. Натомість, мабуть, слід було б утворити відповідну комісію, що могла б відсепарувати тих представників УПЦ, які вже достатньою мірою «українізувалися» і могли б іти у військо капеланами. І, нарешті, настає час коли обидві канонічні Церкви слід було б уже вважати українськими, а різного роду відступників карати індивідуально, а не за ознакою юрисдикційної належності.

Українці в жодному разі не можуть допустити постання в межах однієї держави й однієї нації двох автокефальних православних церков, основою яким слугуватимуть відповідно УПЦ та ПЦУ. Це свідчитиме про відсутність єдиної української нації та зміцнюватиме вплив у українських землях Російської православної церкви з можливим відтворенням в Україні екзархату РПЦ.

Українській державі слід було б посилити пошуки, спрямовані на об'єднання двох українських за своєю природою православних церков – ПЦУ та УПЦ та всіляко сприяти їхньому об'єднанню в єдину Православну церкву України. Своєрідним перехідним етапом до об'єднаної церкви було б запровадження почергових богослужінь в теперішніх храмах. Така практика є в усьому світі, а спільне почергове використання храмів має на увазі, перш за все, полегшення економічного навантаження, пов'язаного з їхнім утриманням та обслуговуванням.

Перша спроба запровадження почергових богослужінь для православних та греко-католиків була зроблена у 80–90-х роках минулого століття, але тоді вона не увінчалася помітним успіхом. Нині ж коли ідеться про почергові богослужіння між православними громадами розв'язання цього питання видається простішим, особливо коли до цього докладають своїх зусиль місцеві органи влади.

Удосконалення потребує і закон, що регламентує умови зміни юрисдикції православними церквами. Невідпрацьований механізм такої зміни нерідко породжує правову невизначеність та процедурні порушення, яким можна було б запобігти, аби не формувати негативний імідж нашої держави на міжнародній арені та не сіяти розбрат між одновірцями в Україні.

Йдеться, перш за все, про великі міські громади де з відомих причин питання зміни юрисдикційної приналежності та власності на храми вирішується складно. На відміну від міст ці питання значно легше розв'язуються у сільській місцевості. Міста з їх значною анонімністю населення ускладнюють розв'язання цих питань, оскільки тут непросто визначити приналежність тієї чи іншої людини до конкретної релігійної громади. Проблема поглиблюється ще й тим, що православні церкви в Україні не мають фіксованого членства і не ведуть обліку своїх парафіян, як це було, скажімо, у період до 1917 р. коли на церкву покладалася роль обліку

громадянського стану людей. Згодом, як відомо, ця функція була передана до компетенції РАГСів. Схожою на православні є й ситуація в греко-католицьких громадах, хоча там ще донедавна існувала практика ведення так званих шематизмів**,** тобто обліку членів релігійних громад. Можливо до неї слід було б повернутися і в наш час. Це дало б можливість визначити належність громадян до тієї чи іншої парафії або запровадити для вірян податок на приналежність до тієї чи іншої церкви, як це практикується в багатьох країнах Європи. Встановлення членства в усіх церквах у тій чи іншій формі суттєво полегшило б розв'язання міжправославних протиріч, особливо в містах. Запровадження моделі церковного членства є прямим обов'язком органів, покликаних реалізовувати державну політику у сфері церковного життя.

Вдосконалення потребує і Закон України 3894-IX «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» (2024), оскільки суди наразі не беруться позбавити легітимності Київську митрополію УПЦ, а церковне керівництво УПЦ уже заявило, що не буде виконувати цього закону. Це загрожує утворенням в Україні православного релігійного підпілля, що вже подекуди проявляється, а також утворенням підпільних структур РПЦ по типу РПЦЗ, істинно-православної чи катакомбної церков, що будуть дико виглядати в країні, що вважає себе демократичною.

Судова практика заборони структур УПЦ стане проблемою у першу чергу у зв'язку з неякісною релігієзнавчою експертизою, здійсненою Державною службою України з етнополітики та свободи совісті (далі ДЕСС), оскільки її автори у своїх оцінках діяльності УПЦ спиралися на засадничі документи РПЦ, а не на УПЦ. Недоліки такого підходу стали абсолютно очевидним після відомого собору УПЦ 2022 р. проведеного у Феофанії. Цей церковний форум майже повністю відмежував УПЦ від РПЦ.

Нерозв'язаним залишається і питання використання церковних приміщень, що не належать державі й можуть бути вилучені у церковних громад. В ряді випадків, як відомо, вже пустують і ті церковні приміщення, які були вилучені на користь ПЦУ силою. У зв'язку з цим нам не треба намагатися приєднати УПЦ до ПЦУ. Натомість слід знайти модель об'єднання цих двох церков.

З цією метою, очевидно, доведеться провести новий Об'єднавчий собор, а об'єднавчому собору 2018 року надати статус засадничого. Звичайно це потягне за собою переобрання керівництва об'єднаної церкви, оскільки представництво УПЦ на Об'єднавчому соборі 2018 р. було мінімальним. На ньому фактично об'єдналися лише УПЦ Київського патріархату та УАПЦ при двох єпископах з УПЦ, хоча їх у цій церкві, як відомо, понад сто осіб. При цьому слід визнати, що і вибори Предстоятеля ПЦУ були реалізовані лише завдяки специфічним зусиллям почесного Патріарха ПЦУ Філарета Денисенка, що нині відтворив Київський патріархат і має у своєму складі понад десять єпископів та ворогує з ПЦУ. При цьому ПЦУ залишається не визнаною більшістю автокефальних православних церков. Її, як відомо, за період з 2019 року визнало лише чотири церкви, що мають грецьке коріння: Константинопольська, Александрійська, Грецька (Елладська) та Кіпрська.

Решта десять церков, з тих чи інших причин не визнають ПЦУ. Центральною фігурою в середовищі цих церков є Російська православна церква, яка не погодилася з нівелюванням Синодального Послання Константинопольської церкви щодо передачі Московському патріархату в тимчасове управління у 1686 році Київської митрополії. Інші дев'ять церков знаходяться в певній фінансовій, організаційній чи політичній залежності від РПЦ і змушені солідаризуватися з нею у питанні невизнання ПЦУ. Остання, у зв'язку з цим, відчуває суттєві незручності, оскільки не може співслужити з цими церквами у повному обсязі. За нинішнього стану речей ситуація для ПЦУ не може змінитися на краще оскільки значна частина цих церков визнає єдиною канонічною церквою в Україні саме УПЦ, а не ПЦУ.

У цих питаннях інтереси обох церков, до певної міри, розходяться з інтересами Української держави. Тому вимога проведення нового Об'єднавчого собору постає як актуальна проблема, перш за все, для Української держави та Константинопольської (Вселенської) патріархії. З великою ймовірністю можна прогнозувати, що його проведення сприятиме загостренню протиріч, які продовжують зберігатися між УПЦ та ПЦУ, однак у кінцевому підсумку це сприятиме розв'язанню наявного між ними конфлікту.

Природно, що проведення нового Об'єднавчого собору не повинно стосуватися наданого раніше статусу автокефальної церкви для ПЦУ та Томосу, наданого їй у січні 2019 року. Ідеться лише про залучення абсолютної більшості єпископів УПЦ до участі в цьому соборі. Як вже зазначалося час, що минув від 2018 року сприяв українізації цієї церкви. За роки активної фази російсько-української війни та анексії РПЦ значної частини єпархій УПЦ і зміни в них правлячих архиєреїв – українців на росіян, переконали єпископат УПЦ в недружньому ставленні до них єпископату і священноначалля РПЦ та відсутності перспективи єпископського служіння для абсолютної їх більшості в разі підпорядкуванню московському духовно-релігійному центру.

Тому поєднання УПЦ з ПЦУ виглядає як природний спосіб об'єднання двох українських за своєю сутністю православних церков. Хоча не виключено, що в результаті такого об'єднання може утворитися певна група єпископів, які побажають залишитися в підпорядкуванні РПЦ. Їхня діяльність може бути досить легко локалізована. Українська держава, як інтегральна величина прямо зацікавлена в проведенні нового об'єднавчого собору попри те, що це викличе зміну церковного керівництва об'єднаної церкви. Зацікавлена у проведенні нового Об'єднавчого собору в Україні і Константинопольська патріархія, оскільки це об'єднання приведе до умиротворення ситуації у світовому православ'ї і зростання міжнародного авторитету Константинопольської церкви та зміцнення її ролі в середовищі інших православних церков.

З невідомих причин ДЕСС не займається цими проблемами, а звела свою роль лише до адвокації України на міжнародній арені, захищаючи тезу про наявність релігійних свобод та свободи совісті в нашій країні. Нам важко судити про ефективність такої політики, однак очевидним є те, що посередницьких функцій, спрямованих на подолання конфлікту між УПЦ та ПЦУ Державна служба не виконує і взаємне поборювання між цими церквами активно продовжується, дестабілізуючи ситуацію в Україні.

ДЕСС також не підтримує ініціатив, висунутих т. з. «Софійським братством», що об'єднало священників обох церков, не кажучи вже про об'єднання зусиль єпископату УПЦ та ПЦУ. А ця робота є вкрай важливою, так само як і ініціювання утворення матеріальної бази для майбутньої об'єднаної церкви – великого виробництва з виготовлення церковного начиння, по типу Софринських майстерень у Росії. Якщо цього не зробити, то українські православні знову будуть змушені везти в Росію свої кошти аби купити там все, що потрібно для нормального функціонування церковного життя в Україні. Для започаткування такого виробництва потрібні зовсім невеликі видатки з боку держави. Вони пов'язані, перш за все, з передачею церкві одного із численних недобудів на території Київської області, що були розпочаті та свого часу не доведені до пуття.

Корекції потребують і кроки влади, що були вжиті з метою передачі монастирських комплексів від УПЦ до ПЦУ і, особливо, комплексу Києво-Печерської Лаври. Поки що ця передача не може вважатися вдалою, хоча і була необхідною і справедливою.

Ми далекі від думки, що проведення нового Об'єднавчого собору автоматично розв'яже всі проблеми з вірянами, священством та частиною єпископату, орієнтованими на Москву та РПЦ. Внаслідок проведення цього Об'єднавчого собору проросійські елементи в УПЦ неодмінно консолідуються і будуть намагатися дестабілізувати життя об'єднаної церкви.

В такому разі слід буде подумати над формами контролю за діяльністю цієї церковної групи і тут нам може згодитися досвід розриву з РПЦ Польської автокефальної православної церкви у 1924 році. Тоді після вбивства митрополита Георгія Ярошевського і вже під проводом митрополита Діонісія Валединського чотирьох єпископів, які симпатизували РПЦ, було позбавлено права керувати єпархіями в Польській автокефальній православній церкві. Разом з цим безпековим органам слід розробити модель недопущення в Україну фінансової допомоги проросійським структурам УПЦ, що нині надходять із Росії та інших країн від російської агентури.

Таким чином бачимо, що ПЦУ, як і УПЦ повинні оцінюватися як українські церкви, які мають бути об'єднані на новому Об'єднавчому соборі. З цією метою Громадська організація «Православна єдність України», що буде невдовзі зареєстрована, намагатиметься створити широку контактну зону між єпископами двох

церков, налагодити зв'язок із Вселенським патріархом Варфоломієм з метою проведення нового Об'єднавчого собору та заснування єдиної Української православної церкви з патріаршим статусом.

Висновки. Неякісна організація і проведення Об'єднавчого собору православних церков в Україні залишила нерозв'язаною проблемою утворення тут єдиної православної церкви з автокефальним статусом. Цей собор лише поміняв місцями основні церковні величини в Україні. «Синдром переможця» перейшов до колишніх УПЦ Київського патріархату та УАПЦ від УПЦ, що знаходилася в єдності з РПЦ. Тобто конфлікт між ними, що був започаткований ще у 80-х роках минулого століття, нікуди не подівся і не був розв'язаний.

Ініціатором проведення нового Об'єднавчого собору повинна виступити Українська держава, громадськість країни та Константинопольська церква. УПЦ при цьому повинна відновитися від свого позірного і неканонічного розриву з Константинопольським патріархатом, виголошеним свого часу слідом за РПЦ.

Якісне об'єднання ПЦУ з УПЦ внаслідок проведення нового Об'єднавчого собору давало б надію на створення в Україні патріархату та обрання першого в історії України предстоятеля Православної церкви України у статусі патріарха.

Ця мета постане перед нами абсолютно осяжною, якщо ми будемо дивитися на наші церкви як на величини, що розвиваються в контексті зміцнення українства, особливо в роки військового протистояння України російській агресії. За таких умов дуже швидко іде процес українізації православних церков та відкидаються брехливі наративи «русского мира», що насаджувалися в українських землях упродовж трьох з половиною століть.

Список використаних джерел:

Говорун, К. (2019). Політичне православ'я: доктрина, що розділяє Церкву. Дух і Літера.

Sagan, O. N., Bondarenko, V. D., & Yanauer, M. M. (2024). Orthodoxy in Ukraine: Modern institutional and educational issues. In State and Church: Historical, philosophical, and political-legal aspects. Baltija Publishing. https://doi.org/10.30525/978-9934-26-460-3-9

Закон України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» № 3894-IX. (2024). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3894-20

References:

Hovorun, K. (2019). Politychne pravoslavia: doktryna, shcho rozdiliaie Tserkvu [Political Orthodoxy: A Doctrine That Divides the Church]. Dukh i Litera [Spirit and Letter]. [in Ukrainian].

Sagan, O. N., Bondarenko, V. D., & Yanauer, M. M. (2024). Orthodoxy in Ukraine: Modern institutional and educational issues. In State and Church: Historical, philosophical, and political-legal aspects. Baltija Publishing. https://doi.org/10.30525/978-9934-26-460-3-9

Zakon Ukrainy "Pro zakhyst konstytutsiinoho ladu u sferi diialnosti relihiinykh orhanizatsii" No. 3894-IX (2024). [Law of Ukraine "On the Protection of the Constitutional Order in the Sphere of Activities of Religious Organizations"]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3894-20 [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 19.12.2025
Дата прийняття статті: 25.12.2025
Опубліковано: 26.12.2025